

Hemlig teleavlyssning, m.m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2002/03:23 Hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning vid förundersökning i brottmål under år 2001 och en motion som har väckts med anledning av skrivelsen. Av skrivelsen framgår bl.a. att antalet meddelade tillstånd, utom avseende hemlig kameraövervakning, och den genomsnittliga övervakningstiden har ökat. De aktuella tvångsmedlen har visat sig vara värdefulla hjälpmedel i kampen mot den grova, många gånger organiserade, brottsligheten. I motionen framställs yrkanden om redovisningens utformning, offentliga ombud och en reglering av användningen av överskottsinformation.

Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna och avstyrker motionen.

I ärendet finns två reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	4
Reservationer.....	7
1. Redovisningens innehåll (punkt 2)	7
2. Överskottsinformation (punkt 4)	7
Särskilt yttrande.....	9
Offentliga ombud (punkt 3).....	9
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	10
Följdmotion med anledning av regeringens skrivelse.....	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens skrivelse

Riksdagen lägger regeringens skrivelse 2002/03:23 Hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning vid förundersökning i brottmål under år 2001 till handlingarna.

2. Redovisningens innehåll

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju1 yrkande 1.

Reservation 1 (fp, kd)

3. Offentliga ombud

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju1 yrkande 2.

4. Överskottsinformation

Riksdagen avslår motion 2002/03:Ju1 yrkande 3.

Reservation 2 (m, fp, kd)

Stockholm den 11 februari 2003

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Susanne Eberstein (s), Alice Åström (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Zakariasén (s), Ragnwi Marcelind (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s) och Leif Björnlod (mp).

Utskottets överväganden

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse om tillämpningen av de straffprocessuella tvångsmedlen hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning vid förundersökning i brottmål under år 2001 och en motion som har väckts med anledning av skrivelsen. I motionen framställs yrkanden om redovisningens innehåll, offentliga ombud och överskottsinformation. Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och avslår motionen. Jämför reservationerna 1 och 2.

Av skrivelsen framgår att hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning till största delen användes vid fall om misstanke om grovt narkotikabrott och varusmuggling av narkotika (grovt brott) samt även, i viss omfattning, vid misstanke om annan grov brottslighet, t.ex. mord. I skrivelsen redovisar regeringen i tabellform antalet meddelade tillstånd till hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning, den genomsnittliga avlyssnings- respektive övervakningstiden (det sistnämnda dock ej för hemlig kameraövervakning) samt antalet fall (i procent) där åtgärden haft betydelse för förundersökningen under åren 1992 t.o.m. 2001 rörande hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning samt under åren 1996 (elva månader) t.o.m. 2001 avseende hemlig kameraövervakning. Nedan redovisas kortfattat tillämpningen av tvångsmedlen i de tre lagarna.

Domstol meddelade tillstånd till hemlig teleavlyssning i 398 fall, varav 277 avsåg narkotikarelaterad brottslighet och 121 rörde annan brottslighet. Motsvarande antal för åren 2000 och 1999 var 242 och 70 respektive 216 och 65 beviljade tillstånd. Under år 2001 förekom 6 fall där en ansökan om hemlig teleavlyssning lämnades utan bifall av domstol. Den genomsnittliga avlyssningstiden var 45 dagar, medan motsvarande tider för åren 2000 och 1999 var 39 respektive 36 dagar. Avlyssningstiderna varierade kraftigt. Under år 2001 förekom fall där avlyssningen bara pågick 1 dag, medan den längsta tiden var 10 månader och 15 dagar. I enstaka fall kunde avlyssning inte genomföras på grund av tekniska problem. Avlyssningen hade betydelse för förundersökningen i 42 % av fallen, motsvarande siffror för åren 2000 och 1999 var 46 respektive 52 %. Den hemliga teleavlyssningen gav inte något resultat i drygt 12 % av fallen och i knappt 46 % av fallen avbröts avlyssningen med kvarstående misstanke.

Tillstånd till hemlig teleövervakning lämnades år 2001 i 414 fall, varav 285 avsåg narkotikarelaterad brottslighet och 129 annan brottslighet. Motsvarande antal för åren 2000 och 1999 var 251 och 107 respektive 219 och 78 beviljade tillstånd. Av de 129 tillstånd som beviljades under år 2001 rörande

annan brottslighet än narkotikarelaterad sådan, meddelades 6 tillstånd efter framställning från Ekobrottsmyndigheten. Under år 2001 lämnade domstol i 6 fall en ansökan om tillstånd till hemlig teleövervakning utan bifall. I samtliga dessa fall lämnade domstolen i samma ärende en ansökan om tillstånd till hemlig teleavlyssning utan bifall. Den genomsnittliga övervakningstiden var 45 dagar, medan motsvarande tider för åren 2000 och 1999 var 38 respektive 36 dagar. Liksom vid hemlig teleavlyssning varierade övervakningstiderna kraftigt. Under år 2001 förekom fall där teleövervakningen bara pågick 1 dag, medan den längsta tiden var 10 månader och 15 dagar. Övervakningen hade betydelse för förundersökningen i drygt 41 % av fallen. Motsvarande andel för åren 2000 och 1999 var 44 respektive 48 %. Den hemliga teleövervakningen gav inte något resultat i knappt 12 % av fallen, och den avbröts med kvarstående misstanke i drygt 46 % av fallen.

Tillstånd till hemlig kameraövervakning lämnades i 31 fall, varav 27 avsåg narkotikarelaterad brottslighet och 4 annan brottslighet. Motsvarande antal för åren 2000 och 1999 var 33 och 10 respektive 27 och 3 beviljade tillstånd. Den genomsnittliga tiden för hemlig kameraövervakning var drygt 34 dagar, medan motsvarande tider för åren 2000 och 1999 var 27 respektive 32 dagar. Tiden varierade i de enskilda fallen från 8 dagar till 4 månader och 7 dagar. Den hemliga kameraövervakningen hade betydelse för förundersökningen i drygt 35 % av fallen. Motsvarande siffror för åren 2000 och 1999 var 44 respektive 50 %. I drygt 6 % av fallen gav övervakningen inte något resultat, och i drygt 58 % av fallen avbröts åtgärden med kvarstående brottsmisstanke.

I avsnitt 4 Slutsatser i skrivelsen (s. 10–12) anför regeringen bl.a. följande. Av redovisningen framgår att tvångsmedlen, i likhet med tidigare år, främst har använts i förundersökningar där det funnits misstankar om organiserad eller annars omfattande handel med narkotika och där andra spaningsmetoder har prövats utan resultat eller redan från början visat sig vara otillräckliga. Huvudsyftet har fortfarande varit att avslöja den mera omfattande narkotikasmugglingen till Sverige och försäljningen av narkotika inom landet.

Regeringen konstaterar att de ovan nämnda tvångsmedlen har visat sig vara värdefulla hjälpmedel i kampen mot den grova, många gånger organiserade, brottsligheten.

Utskottet delar regeringens uppfattning att de angivna tvångsmedlen har visat sig vara värdefulla hjälpmedel i kampen mot den grova, många gånger organiserade, brottsligheten och anser att lagstiftningen även fortsättningsvis behövs i den kampen. Utskottet föreslår att regeringens skrivelse läggs till handlingarna.

I motion Ju1 (fp) yrkas att regeringen tillser att redovisningen i den årliga skrivelsen förbättras samt snarast återkommer till riksdagen med förslag om offentliga ombud i samband med beslut om hemliga tvångsmedel och en reglering av hur överskottsinformation skall hanteras.

Vad avser motionsyrkandet om redovisningens innehåll har utskottet inhämtat att redovisningen för år 2003, efter diskussioner mellan departementet, Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen, kommer att ha delvis annat innehåll än

vad som nu är fallet. Förändringar kommer att ske vad gäller underlaget från Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren till regeringen, vilket i sin tur kommer att innebära att redovisningen till riksdagen blir tydligare och mer lättförståelig. – Inom Justitiedepartementet bereds en proposition om införande av s.k. offentliga ombud. Dessa ombud föreslås bli åklagarens motpart vid förhandlingar inför domstol rörande bl.a. hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning och en av deras uppgifter skulle vara att bevaka integritetsskyddsaspekterna i dessa ärenden. Propositionen kommer att överlämnas till riksdagen under våren. – En utredare har fått i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att utarbeta ett förslag till reglering av användningen av överskottsinformation. Uppdraget skall redovisas till departementet senast vid utgången av februari månad detta år. Utredaren skall se över bl.a. i vad mån information som avser annan brottslig verksamhet än den som låg till grund för beslutet om tvångsmedel skall få användas och om information som inte har samband med något brott men som har betydelse i ett annat sammanhang skall få användas.

Utskottet vill för egen del betona vikten av redovisningens innehåll för bl.a. den parlamentariska kontrollen. Mot bakgrund av den beskrivna förändringen av redovisningen i kommande skrivelser samt till det utrednings- och beredningsarbete som pågår rörande övriga frågor, som inte bör föregripas, finner utskottet för närvarande inte skäl föreligga för något uttalande i de av motionen berörda frågeställningarna. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Avslutningsvis vill utskottet erinra om att den utredning regeringen flera gånger aviserat, med uppgift att kartlägga, analysera och utvärdera sådan lagstiftning som berör den enskildes integritet, ännu inte tillsats.

Reservationer

1. Redovisningens innehåll (punkt 2)

av Johan Pehrson (fp), Ragnwi Marcelind (kd) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju1 yrkande 1.

Ställningstagande

Avsikten med regeringens årliga redovisning är bl.a. att ge ett underlag för bedömningen av hur berörda myndigheter och domstolar tillämpar de aktuella tvångsmedlen. Redovisningen bör även ha en sådan utförlighet och kvalitet att den kan ligga till grund för framtida överväganden av riksdagen.

Mot bakgrund av de mycket stränga rekvisit som måste vara uppfyllda för att domstol skall tillåta att respektive tvångsmedel används bör en fylligare redovisning av åtgärdernas relevans för förundersökningen kunna erhållas. Det bör t.ex. vara möjligt att ange i hur många fall som åtgärden varit avgörande för en åklagares beslut att väcka åtal. Vidare bör redovisningen av förhållandet mellan de olika tvångsmedlen förbättras, exempelvis om de använts parallellt samt vilken betydelse detta haft för respektive förundersökning. Slutligen bör kommande redovisningar innehålla en analys av hur tillämpningen av tvångsmedlen förhåller sig till de generella kriterier som gäller vid all tvångsmedelsanvändning, nämligen behovs-, ändamåls- och proportionalitetsprinciperna.

Regeringen bör ges i uppdrag att utforma den årliga redovisningen av aktuella tvångsmedel i enlighet med vad vi här anfört.

2. Överskottsinformation (punkt 4)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ju1 yrkande 3.

Ställningstagande

I dagsläget finns ingen lagreglering om hur överskottsinformation skall hanteras. Uppgifter om annan brottslighet än den som tillståndet meddelats för innebär problem på flera sätt. Viktigast torde vara hur myndigheterna hanterar uppgifter som framkommer om annan brottslighet, som i sig inte medger användning av det aktuella tvångsmedlet. I en rättsstat är det oacceptabelt att det saknas generella regler i för straffprocessen så viktiga frågor. Lagrådet har tidigare uttalat att frågan snarast bör få en lösning.

Regeringen bör ges i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med förslag till reglering av hur överskottsinformation skall hanteras i samband med tillämpning av aktuella tvångsmedel.

Särskilt yttrande

Offentliga ombud (punkt 3).

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Regeringen ställde redan för ett antal år sedan i utsikt att integritetsaspekterna vid användningen av de aktuella tvångsmedlen skulle stärkas. Offentliga ombud krävs för att åstadkomma en mer rättssäker hantering av befintliga hemliga tvångsmedel.

Det är beklagligt att regeringens förslag om offentligt ombud vid tillståndsprövningen har dröjt så länge. Vi utgår från att propositionen som aviserat läggs på riksdagens bord i mars.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Följdmotion med anledning av regeringens skrivelse

2002/03:Ju1 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med redovisningar om teleavlyssning, teleövervakning och kameraövervakning enligt vad i motionen anförts.
2. Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag om offentliga ombud i enlighet med vad som i motionen anförts.
3. Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag till uttrycklig reglering av hur överskottsinformation skall hanteras i samband med tillämpning av aktuella tvångsmedel.